

НОВАТА ПОЛИТИКА ЗА ПРЕВЪОРЪЖАВАНЕТО НА АРМИЯТА КАТО ВЪЗМОЖНОСТ ЗА РЕИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

Илия Налбантов¹

Резюме

Едно от предизвикателствата пред 46-тото Народно събрание ще е използването на критично необходимия за отбраната на България процес на превъоръжаване на армията като инвестиционна възможност за реиндустриализация и постигане на икономически растеж. На базата на информация от публични източници в статията се предлага вариант за осъществяване на държавна политика и организиране на устойчив механизъм за управлението на програмите и плановете при нейното практическо реализиране.

Ключови думи: *народно събрание, политика, модернизация, програма за превъоръжаване, инвестиции, финанси, план, въоръжени сили, армия, управление, домейни.*

NEW ARMY REARMAMENT POLICY AS OPPORTUNITY FOR REINDUSTRIALIZATION AND ECONOMIC GROWTH

Piia Nalbantov², George C. Marshall Club – Bulgaria

Abstract

One of the challenges faced by Bulgaria's 46th National Assembly is to use the process of army rearmament, which is critically important for Bulgaria's defense, as an investment opportunity for achieving reindustrialization and economic growth. Based on information from publicly available sources, the article offers a proposal for development of government policy and establishment of sustainable mechanism for planning and program management in its practical implementation.

Key words: *National Assembly, Politics, Modernization, Rearm Program, Investments, Finance, Plan, Armed Forces, Army, Government, Domains.*

Организирането на интелектуалните усилия за намиране на отговор какво и колко е необходимо на въоръжените сили и на какво технологично ниво е може би най-голямото предизвикателство пред вземащите решения, за да се осъществи реално и бързо политиката за превъоръжаване на армията ни. А формирането на политически капацитет по темата може да се окаже още по трудно, ако имаме предвид състава на 45-то НС. В него се регистрира

¹ Авторът е председател на „Джордж Маршал клуб – България“. Началник на политическия кабинет на служебния министър на отбраната, 6 август 2014 г. – 6 ноември 2014 г. и на министрите на отбраната във второто правителство на ГЕРБ, 10 ноември 2014 – 14 юни 2015 г.; и третото правителство на ГЕРБ, 4 май 2017 – 11 май 2021 г.

² The author is chairman of George C. Marshall Club – Bulgaria. He served as Chief of the Political Cabinet of Bulgaria's interim defense minister, August 6, 2014 – November 6, 2014, as well as the defense minister in the second government of Political Party GERB, November 10, 2014 – June 14, 2015, and the thirds government of PP GERB, May 4, 2017 – May 11, 2021.

крайно ограничен брой парламентаристи, които да притежават експертиза на стратегическо ниво, свързана с формирането и отстояването на политическа визия за развитието на въоръжените сили. Този факт може да се окаже огромно предизвикателство за провеждането на отбранителната политика на страната при очертаващата се дългосрочна неустойчивост на парламентарните съгласия при гласуването на необходимите за отбраната проекти и финансови ресурси.

Неустойчивостта ще получава допълнително катализиране както от коалиционния формат на правителството след изборите за НС на 11 юли 2021 г., така и от ограничената функционалност на президентската институция за влияние върху народното представителство. От избирателните списъци на кандидатите за народни представители в изборите за 46-то НС отново се очертава обстоятелството, че капацитетът на народното представителство да оценява с експертния потенциал на своите членове необходимостта да се гласува за дългосрочни политики за превъоръжаване на армията и нейното технологично развитие ще бъде поставена на изпитание. Компенсирането на този капацитет с експерти към комисиите само ще задълбочи проблема, защото парламентарните групи в НС ще следват не логиката на обществените интереси, а частно-партийния интерес, често пъти като прикритие на корпоративните интереси на „тъмната“ икономика, финансираща не само партийните лобистки групировки.

Въпросното изпитание има и друг аспект: поемането на политическата отговорност за изразходването на огромни публични ресурси като следствие на 30 годишната недалновидна политика, основана на две мантри: първата, използвана до 2000 г. – „няма по-добро от съветското оръжие и организация“, и втората, след 2001 г. – „НАТО ще ни пази“, без да се отчита обстоятелството, че НАТО, това сме и ние – българското общество и държава.

Преодоляването на тази обществено-политическа нагласа чрез постигането на максимално съгласие от представените в 46-то НС партийни оператори (партии и коалиции) ще бъде огромно предизвикателство пред народните представители, притежаващи необходимата военно-стратегическа експертиза. А страната ни няма технологично време да отложи за пореден път решаването на задачата – прекратяване на зависимостта от Русия чрез ликвидиране на трайно установената практика за реанимиране на технологично-трупните остатъци от съветското въоръжение и техника.

Третият аспект на това изпитание се очертава около постигането на кохерентност и съгласие в изпълнителната власт по тази дългосрочна политика, финализирани с акт на бъдещото правителство. Инструментът, чрез който ще се осъществява тази политика, се нарича „Инвестиционен план-програма“. Дебатът, проведен през април 2021 г. в рамките на съветите в Министерството на отбраната, очерта две тенденции в процеса на формирането и реализирането на тази политика.

Едната тенденция е свързана с вътрешноевропейския характер на програмата по отношение на планирането и реализирането на дейностите. А втората е по технологията за постигане именно на желаната кохерентност във времето и пространството на четири базисни компонента:

- научно-технически;
- индустриален;
- външнополитически в рамките на НАТО и ЕС;
- бюджетен.

За постигането на кохерентност в рамките на изпълнителната власт при изготвянето на „Инвестиционния план-програма“ следва да се отчете времевият параметър в неговите две съставляващи – като астрономическо и като технологично време, т.е. като етап от развитието на технологиите за военно противопоставяне. Астрономическото време е определено в Програмата за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили до 2032 г., а

технологииите предопределят изискванията както към конкретните военни (особено бойни) способности за действия на военните формирования във всички домейни за опериране, така и върху системите за управление на оръжията и войските.

С отчитането на етапа от развитието на технологиите за военно противопоставяне имаме системен проблем, генериран от отказа да се развива капацитет както в програмите за обучение на бъдещите офицери във военните училища, така и в програмите за оперативно и стратегическо обучение във военната академия³. Необходимостта от развитието на подобен капацитет се игнорира не само от политическото, но и от административното и висшето военно ръководство в интегрираното Министерство на отбраната⁴.

Следва да се уточни, че не става въпрос единствено и само за индивидуалните познания на специалистите и експертите. Става въпрос за интегриран системен подход, част от културата за системно поддържане на технологичното ниво на военните способности, която да предопределя вземането на адекватни решения на политическо ниво.

Преодоляването на този недостатък в капацитета на военните щабове няма друга алтернатива, освен да се обърне към гражданските научно-изследователски организации и с тяхна помощ да се разработят перспективни технологични изисквания при придобиването на нови платформи и системи въоръжение за армията.

В тази връзка ще бъде предизвикателство пред вземащите решения на политическо ниво да осигурят елиминирането на политическите манипулатори, чиято цел е да се купува старо въоръжение на висока цена, най-вече ако се осигури висока цена за поддържане на жизнения цикъл. Най-красноречив пример в това отношение е купуването на фрегатите Вилинген на политическа цена. За 15-годишната им експлоатация разходите за тяхната поддръжка, постигащи единствено ограничени до минимум способности, са сравними с построяването на един нов кораб с пълни бойни способности от същия клас.

Този тип политика е основен проблем на самопринизяващите се нации, финансовите министерства, на които разглеждат държавните бюджети единствено като приходно-разходна ведомост, без да отчитат потенциала на същия за осигуряване на политиките за технологично развитие и икономически растеж.

В този смисъл за осигуряването на финансовите ресурси за превъоръжаване и с оглед на безалтернативността на технологичното превъоръжаване на армията следва да бъде формирана различна от досегашната политика. Да, на всички е ясно, че ще са необходими огромни средства за този 10-годишен процес, но има една сентенция, потвърдена от практиката на успешните държавници, която гласи: когато се реализират стратегии за развитие на обществата, никога не се започва от ресурсното планиране. Ресурсите за всяка стратегия идват в хода на реализацията ѝ⁵.

³ Най-добре тази констатация се забелязва в бакалавърските и магистърски специалности, които са акредитирани за обучение във висшите военни училища. Изключение прави специалността „Мехатроника“ във ВВМУ- Варна.

⁴ От организационната структура на интегрираното Министерство на отбраната ясно се вижда този проблем. <https://www.mod.bg/bg/doc/podzakonovi_aktove/20201005_Ustrojstven_pravilnik_MO.pdf> (21.06.2021). Функциите на дирекция „Политика по въоръженията“ са да подпомага министъра в тази област и най-вероятно в дължностните характеристики на експертите са вменени задължения да следят технологичното развитие по отделни направления. Дирекция „Комуникационно-информационно осигуряване“ има функция да „организира и ръководи процеса на оперативно и технологично съвместяване, интеграцията на комуникационно-информационните, навигационните и сензорните системи в структурите на пряко подчинение на министъра и в Българската армия с комуникационните и информационните системи на НАТО и Европейския съюз“. Никъде не е формулирана функция на организационна структура, която да анализира технологичното развитие и адекватност на технологичната пригодност на платформите, въоръжението и бойните системи съгласно практиката за водене на съвременната война.

⁵ Танев, Т. Стратегическо управление на публичната сфера. София: Военно издателство, 2008, с. 22 – 29. [Tanev, T. Strategicheskoto upravlenie na publichnata sfera. Sofia: Voенно izdatelstvo, 2008, p.20-29]

За съжаление политическата практика на третата българска държава никога не е реализирала подобна стратегия, а винаги е следвала финансовите условия и зависимости от стратегическите си партньорства. Тази практика се е превърнала в манталитет и модел на мислене от стратегическия мениджмънт на страната. Този начин на мислене отваря пространство за посредничество, а посредниците са готови да внесат даже бракувана стока, за да реализират по-големи печалби.

За да бъде адекватна на етапа на развитие на съвременните технологии, стратегията за технологично превъоръжаване на българската армия трябва да съдържа в себе си придобиване на нови платформи и системи въоръжение и техника в следните домейни на бъдещите театри на военно противопоставяне: сухопътен, въздушен, морски, космически и киберпространството.

За сухопътния домейн са необходими основни бойни и спомагателни платформи за механизирани и планинските формирования, системи за бойно и останалите видове осигурявания, целият комплекс от индивидуално и колективно стрелково и противотанкови оръжия и средства за ПВО, вкл. индивидуални и колективни средства за противодронна защита.

За въздушния домейн са необходими основни платформи за водене на Air Policing и бойно осигуряване на сухопътния компонент от въздуха, както и технологично адекватна система за наблюдение на въздушното пространство и система за ПВО.

За военноморския домейн са необходими надводни, подводни и брегови бойни платформи, както и целият комплекс за бойно осигуряване, включително и системите за ранно предупреждение.

За космическия домейн – изграждане на самостоятелна или участие в съвместна система за наблюдение и разпознаване.

Военното противопоставяне в кибер домейна промени изцяло философията на изграждане и развитие на системите за командване и контрол, системите за наблюдение и разузнаване и тези за управление на оръжията. На практика се промениха изискванията към процедурите за вземане на решения на базата на интегрираната картина на бойното поле и въвеждането на принципа на управляемата децентрализация⁶ при провеждането на военните операции. Още повече използването на изкуствен интелект за преодоляване на системата от лъжливи цели, както и възможностите за провокиране на софтуерни срывове на управляемите оръжия, поставя редица предизвикателства пред способностите не само за бойно поразяване, но и тези за защита на войските и силите. Това е предизвикателство и към изграждането на способности от военните формирования да оперират в няколко домейна⁷.

Използването на установените методи за управление, когато се ръководят военни действия и се синхронизира използването на сила в няколко оперативни домейна, от едно или няколко формирования на въоръжените сили са трудно приложими при изискването за мигновена реакция. Това е предизвикателство и пред необходимостта да се промени управленската култура на вземащите решения.

В този контекст е необходимо да направим анализ на двете тенденции, които реално се намират в обръщение в публичното пространство. Едната е свързана с необходимостта да се осъществява политика на всестранно прекратяване на зависимостите на въоръжените ни сили от Русия⁸ до 2032 г., втората – с продължаване на тази зависимост⁹, макар и частично.

⁶ Принципът означава запазване на основния контрол върху действията на формированията от центъра и предоставянето на правомощия на подчинените да проявяват инициатива и вземат решения за действия в рамките на общия замисъл на операцията.

⁷ <https://www.japcc.org/wp-content/uploads/JAPCC_Read_Ahead_2019.pdf> (21.06.2021)

⁸ <<https://frognews.bg/novini/shalamanov-otnosheniata-rusiia-vav-voennata-sfera-badat-ogranicheni-minimum.html>> (21.06.2021)

⁹ <<https://fakti.bg/bulgaria/586577-karakachanov-progovori-za-poddrajkata-na-iztrebitelite-mig-29>> (21.06.2021)

В Програмата за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили на Република България до 2032 г.¹⁰ се посочва, че за изпълнението, вкл. поддържането на 188 от минималните военни способности, са необходими 36 млрд. лв. Съгласно проекта на Инвестиционна програма на Министерството на отбраната от май 2021 г. до 2032 г. ще са нужни между 6 и 7 млрд. лева. Тук е необходимо да направим уточнението, че в разчетите и на двете програми са включени и средства, необходими за изграждането и поддържането на инфраструктурата на въоръжените сили. За целите на настоящата разработка ще се използват само данни за превъоръжаване с основни бойни и спомагателни платформи, основно въоръжение, системи и оборудване, което е свързано с осъществяването на политиката за изключване на зависимостта от Русия. Видно от Табл.1 за постигането на тази цел ще са необходими около 20 млрд. лв. (10 млрд. € /12 млрд. USD) по текущи и цени и такива от реализирани сделки в периода 2015 – 2020 г.

Таблица 1. Инвестиции в отбраната

ДОМЕЙН	ПЛАТФОРМА/СИСТЕМА	КОЛИЧЕСТВО	СТОЙНОСТ в BGN
Сухопътен	Батальонна бойна група	150 + 190 /360	1, 464 / 3 млрд.
	Смяна на основен боен танк	90 танка тип Леопард 2	2,7 млрд.
	Системи въоръжение за силите за специални операции	Екипировка и оборудване	0, 26
	Системи платформи за инженерни и химически войски	Основни платформи	0, 5
	Смяна на стрелковото оръжие със стандартна оптика	25 000	0, 01 млрд.
Въздушен	Ударни вертолет	9 бр.	0, 45 млрд.
	Ф16 втори транш	8 самолета	1, 35 млрд.
	Подмяна на системите за ПВО	за територията на сраната и ПРО (Петриът) За обектово ПВО (IRIS)	5 млрд.
	Придобиване на учебно-тренировъчен лек щурмови самолет	18 бр.	1 млрд.
	Придобиване на безпилотни ударни ЛА	6 бр.	0, 115 млрд.
	Радарно покритие над 100 м.	7 бр. 3D радари плюс необходимото количество вторични радари	0, 72 млрд.
Морски	Нови корвети	2 + 2	2 млрд.
	Брегови комплекси	не по-малко от 2	0, 5 млрд.

<https://faktor.bg/bg/articles/rusiya-prizemyava-boynata-ni-aviatsiya-neizpalnyavayki-pet-dogovora-za-remont-nastarite-mig-29> (21.06.2021)

<https://www.mediapool.bg/bulgaria-plashta-stotitsi-milioni-za-mig-ovete-sas-sporen-efekt-news303887.html> (21.06.2021)

¹⁰ „Програма за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили на Република България 2032“, приета с Решение на 44 НС на 11 февруари 2021 г., издание на Министерство на отбраната; с. 25.

		батареи	
	Придобиване на подводни способности	2 бр. подводни лодки.	0, 742 млрд.
	Леки ударни сили за ВМС ракетни катери	4 – 6 бр.	0, 3 млрд.
Космос и кибер	Изграждане на единна система за разузнаване и наблюдение	система за спътниково, въздушно и наземно разузнаване и наблюдение	1 млрд.
	Изграждане на комплексна система за управление на войските и оръжията	от батальон до стратегически щаб	1 млрд.
Общо			19,111/20,647 млрд.

Прекратяването на зависимостта от Русия за поддържането на съветската техника може да бъде реализирано по индустриален способ чрез създаване на организация за производство на резервни части и оборудване от предприятия, имащи технологични способности за производство на уникати или ограничени серии. Много е спорно, дали този способ ще е икономически изгоден при поддържането на способностите на въоръжените сили, и би следвало да се прилага единствено при невъзможност да се осигури производството и/или придобиването на нови.

Възможно ли е осъществяването на такава мащабна програма за превъоръжаване на армията на България? Поставен по този начин, въпросът не може да има друг отговор, освен – ДА, ВЪЗМОЖНО Е! Трудността идва от въпроса, който следва – „Как да бъде осъществена?“ А третият въпрос, който обикновено се задава, е: „От къде ще се вземат тези пари?“ И той винаги блокира всякакви амбиции за осъществяването на тази политика. Най-често блокирането се прави чрез процедурата за междуведомствено гласуване, при която задължителен атрибут се явява санкционирана от Министерството на финансите финансова обосновка на проекта на административен или законодателен акт. Ако приемем, че една 10-годишна програма за инвестиции в отбраната се нуждае от 20 млрд. лв. финансов ресурс, бъдете уверени, че Министерството на финансите никога няма да се съгласи на такъв разход и чисто формално такава програма ще бъде блокирана още в нейния зародиш.

Ето защо, за да се реализира подобна политика е необходимо да се променят из основи начините, по които се разработват и управляват такива програми. Способът за усвояването на ресурсите за постигане основно на теоретични постановки без практико-приложен елемент и/или за придобиване на втора ръка техника без реално организиране на производствени процеси следва да бъде изключен изобщо като опция.

Ето един конкретен актуален пример. В началото на 2021 г. беше разработен проект на Инвестиционен план-програма на Министерството на отбраната до 2032 година. Накратко неговата същност може да се представи като план за купуване на въоръжение и строителство на инфраструктура за нуждите на военното ведомство за около 7 млрд. лв. с аргументите, че полезният ефект от така похарчените пари ще се изрази в повишаване на отбранителните способности на страната.

По никакъв начин в този план не се разглежда темата каква част от вложените средства ще имат възвръщаемост или ще допринесат за икономическия растеж на българската икономика, което е своеобразна форма за нарастване на благосъстоянието на обществото. Още повече, този план не се занимава с по-съществената част, свързана с

поддържането на експлоатационната годност на придобитите платформи и въоръжения и изградената инфраструктура, като вероятно средствата за тази дейност ще са сравними, а може би и с многократно по-големи обеми от онези на вложенията.

Преди внасянето за разглеждане на този план от Съвета по отбрана при министъра на отбраната се проведе дискусия в търсене на отговор на въпроса какъв да бъде статутът на санкциониране за осъществяването на плана – да бъде утвърден от министъра на отбраната, да бъде приет с акт от Министерския съвет или Народното събрание. Всички аргументи, свързани с необходимостта планът да бъде приет с акт от Народното събрание, поради дългосрочния характер на изпълнението и значителните финансови ресурси (7 млрд. лв.), бяха пренебрегнати с единствения довод „планът е инструмент на министъра и не е необходимо решение на Народното събрание за неговото изпълнение“.

Поради края на мандата дебатът по темата не беше продължен и проектът се прие за сведение. В хода на дебата по темата ясно се откри недостигът на административен капацитет, който да може да анализира практиката на водещи страни по темата, както и да приложи съществуващата теория към изискванията за развитие на отбраната на страната в националния икономически контекст. Т.е. във вътрешноведомствения дебат превес взе комерсиалната, а не индустриално-технологичната логика, каквато се изисква от процеса на превъоръжаване.

В следващите редове, ще бъде направен опит да се предложи модел за политически мениджмънт за превъоръжаването на армията.

По определение¹¹ инвестиция е дългосрочно влягане на капитали (финансови, имуществени и интелектуални) в определени обекти за продължителен период от време с цел нарастване на доходите, разширяване на капитала на вложителите и други положителни резултати. В някои публикации по темата¹² изрично се обговаря, че инвестициите в публичния сектор не се подчиняват на правилото за получаване на максимален доход и възвръщаемост. В същото време се описва и инвестиционната дейност не само като влягане на средства, а и като осъществяване на практически действия за нарастване на доходите, капитала или за постигането на друг полезен ефект.

За да се изясни същността на инвестиционния план-програма за превъоръжаване на армията, ще декомпозираме определението за инвестиция по неговите основни характеристики. Първата – влягането на финансови средства, втората – на имуществени, третата – влягане на интелектуални усилия.

Целите при инвестирането обикновено са: нарастване на доходите; разширяване на капитала на вложителя, т.е. обществото; други положителни ефекти.

Следвайки логиката на това определение, съдържанието на инвестиционния план-програма следва да бъде за развитие както на гражданския компонент от отбранителните способности на страната, така и на способностите на въоръжените сили. По този начин, чрез влягането на финансови, имуществени и интелектуални ресурси следва да се реализира адекватно технологично развитие на въоръжените сили и постигане на икономически растеж на обществото.

Повишаването на отбранителните способности на страната може да бъде разглеждано единствено и само като повишаване на доходите. За да не се смесват понятията, следва да се уточни, че отбранителните способности на страната са нещо много различно от способностите на въоръжените сили. Първите се разглеждат като невоенен компонент и обхващат всички аспекти на икономиката, науката, образованието и обществения живот, които осигуряват жизненост на функционирането на обществото и въоръжените сили в

¹¹

<https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/%D0%B8%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%8F/> <<https://www.bg-ikonika.com/2012/09/41.html>> (20.06.2021);

¹² <<https://www.bg-ikonika.com/2012/09/41.html>> (20.06.2021) второто изречение на началния параграф.

условия на кризи от военен характер. Вторите са свързани със способностите на военните формирования да изпълняват конкретни задачи (военни дейности, действия) по отбраната на страната.

Организирането на интелектуалните усилия за намирането на отговор какво и колко е необходимо на въоръжените сили и на какво технологично ниво е може би най-голямото предизвикателство пред вземащите решения за осъществяване на политиката за превъоръжаване на армията ни. На първо време трябва да бъде преодоляна инерцията на мисленето, че военните са единствените, които могат да се произнасят по темата въоръжение. Когато става въпрос за технологии, темата вече навлиза в сфери извън тяхната компетентност. Тук следва да се потърси помощта на научните организации.

В този смисъл може да се предложи един модел на политически мениджмънт за превъоръжаване на армията, който никога не е бил прилаган в България.

1. Структуриране на интелектуалните усилия за обследване на 5-те области на военното противопоставяне. На основата на капацитета на Института по отбрана „Цветан Лазаров“, да се формират няколко програмни научни екипа, които да обхванат следните примерни области: основни платформи за бойната и транспортна техника; основни платформи за авиационната техника; морски платформи; сензори за осъществяване на наблюдение и разузнаване; комуникационни и кибер системи; въоръжение и боеприпаси, вкл. управляеми.

Това усилие е особено необходимо в хода на изпълнение на договорите за придобиването на самолетите Ф16/70 и двата бойни кораба. При така сключените договори следва да се развие цялостната система за придобиване и/или производство на боеприпаси на принципите на универсализацията и технологичната съвместимост, както и разработването на софтуерни продукти за обмен на информация и целеразпределение.

Очаквани резултати: предложение за универсализация на платформите и боеприпасите за всички видове въоръжени сили; дефиниране на основните технологични изисквания, въз основа на които военната експертиза да разработи своите конкретни спецификации.

2. Разработване на лабораторни модели, прототипи и демонстратори. Този етап е изключително отговорен, защото разработването на лабораторните модели, прототипите и демонстраторите изисква тясно сътрудничество с производителите на различни компоненти¹³.

3. Следва най-трудната част от реализирането на тази политика. Става дума за създаването на индустриална база за серийно производство. Трудността произтича от много фактори. Като се започне от качеството на политическия и се стигне до капацитета на индустриалния мениджмънт, а в пространството между двата се разполага междуинституционалния и междуведомствен административен капацитет, при който в момента отсъства всякаква култура за съвместно оперативно функциониране при осъществяването на общи проекти. Тази трудност се мултиплицира и от утвърдения в политическата практика модел за разпределяне на ведомствата в изпълнителната власт между коалиционните партньори, които използват поверените им министерства за пряко или косвено дарование.

Преодоляването на тази, утвърждавана не само през последните 32 години, политическа практика ще е предизвикателство при осъществяването на инвестиционния

¹³ Съществена трудност представлява намирането на информация за производители, които да отговорят на изискванията на заявителите. В България няма систематизирана информация за високотехнологични предприятия, която да бъде използвана от проектните екипи за привличането на тези предприятия в процеса на разработките.

план-програма за превъоръжаване на армията. Необходима е политическа воля за реализирането на тази възможност чрез постигане на съгласие за формирането на устойчив междуведомствен борд. Да се предоставят правомощия за управлението на 20 милиарда лева за срок от 10 години на борд, който да управлява програмите и да контролира плановете за превъоръжаване, ще изисква не само съгласие, но и консенсус между парламентарни и основни непарламентарно представени политически оператори.

По-горе беше казано, че всяка една политика, свързана с изразходване на финансови ресурси, се блокира процедурно от Министерството на финансите с аргумента, че няма пари и няма от къде да се вземат. Обикновено се подхожда популистки и се казва „от болниците или от пенсионерите ли да вземем“. Тук се сблъскваме с една трайно установена практика за изготвянето на проекта на държавния бюджет за следващата година, който с много редки изключения се приема без изменения от Народното събрание. А държавният бюджет се изготвя на един основен принцип – приходи и разходи, с отчитане на ръста на brutния вътрешен продукт. И понеже страхът от реални и измислени рискове е по-голям от желанието да се осъществява политика на интензивен икономически растеж, всички са доволни от тази практика.

По данни на Евростат¹⁴ се вижда, че една година (2008) след приемането на България и Румъния за членки на ЕС, brutният вътрешен продукт на глава от населението по паритет на покупателна способност като % от средните показатели на Съюза за двете страни е както следва: България – 43%, а Румъния – 52%. Единадесет години по-късно (2019 г.) този показател е: за България – 53%, а за Румъния – 70%.

Каква финансова и икономическа политика е провела нашата съседка, за да има 18% по-висока ефективност при нарастването на brutния си вътрешен продукт, а България едва 10%. За съжаление в нито една публикация на водещи експерти по темата този въпрос не се анализира задълбочено. Има едно обстоятелството, което може би заслужава внимание. Инвестициите в периода 2008 – 2013 г. за България са изключително в сферата на придобиване на имоти, докато при Румъния инвестициите бяха в индустриалните предприятия, които създават принадена стойност, на която в последствие се дължи скокът в икономическия растеж.

Даже след прилагането на закона „Магнитски“ към български бизнесмени, се обръща внимание повече на репутационния рейтинг¹⁵, а не на финансовата и икономическа политика, провеждана от страната ни. Видно е, че финансовата култура на водещите експерти не излиза извън рамките на установената практика и по никакъв начин не желае да предложи решения, които да променят политиката за икономически растеж.

За да можем да достигнем средноевропейските показатели на brutния вътрешен продукт, страната ни спешно се нуждае от рязък скок на реалния икономически растеж, който в средносрочен период не би следвало да бъде по-малко от 6% средногодишно. С отчитане и на повишените стойности на дефлатора, номиналния растеж на БВП на страната поне в следващите десетина години следва да бъде от порядъка на 8 до 10% годишно.

Един от инструментите за осигуряване на този икономически растеж е инвестиционния план-програма за превъоръжаване на армията. Въвеждане на 1 милиард лева годишно за капиталови разходи, с ниво на амбиция половината от тези разходи да са преки инвестиции в икономиката ни, може да доведе в средносрочен аспект до допълнителен пряк растеж¹⁶ на БВП около 0, 7%. Вливането на този половин милиард лева държавен ресурс неминуемо ще доведе до активирането на частните инвестиции, които могат да достигнат

¹⁴ <<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>> (20.06.2021)

¹⁵ <<https://bnt.bg/news/za-novite-merki-v-podkrepa-na-biznesa-i-sastoyanieto-na-darzhavnata-hazna-295999news.html>> (20.06.2021)

¹⁶ IMF Global Prospects and Policies report 2012, page 43,

десетократен размер¹⁷. Това означава, че синергетичният ефект за ръста на икономиката на страната може да достигне до 7% на годишна база.

За министъра на отбраната, Министерския съвет и Народното събрание, където следва да се вземат решенията, ще бъде огромно предизвикателство да се разработи такава мащабна програма, защото трябва да се преодолеят натрупаните през годините дефицити от административен капацитет, от междуведомствена кохерентност за осъществяване на общи политики и стратегии, и най-вече съвместно с високотехнологичните компании да се организира научноизследователската и развойна дейност. Най-голямото предизвикателство си остава постигането на съгласие между разнородните политически оператори, които ще искат/изискват да управляват този огромен ресурс по модела „Луканов“. Не по-малко е предизвикателството по организирането и осъществяването на контрола по изпълнението на програмата.

Преди да бъде изготвен проектът на програмата е целесъобразно да се направят няколко предварителни действия, които да поставят основите на междуведомственото взаимодействие. Тези действия са свързани с реална оценка на възможностите на научните организации и бизнеса да бъдат ангажирани с осъществяването на програмата. Например създаването на база данни за:

- Научни организации, които не само имат висок Impact factor, а реално участват в организирането на производствени и организационно технически процеси, подпомагащи бизнеса¹⁸.
- Наличния капацитет за развойна дейност на научните организации, колко и кои от тях са създали лабораторни модели, прототипи демонстратори, в кои области, на какво ниво;
- Възможности на бизнеса да предостави капацитет за производство на пробни серии.

Въпросите са: как ще се организира създаването на тази база от данни; кой и по какъв ред ще оперира с нея?

По горе беше спомената необходимостта от създаването на устойчив политически направляващ борд за управлението на инвестиционната план-програма, което безусловно предопределя междуведомствения характер на процеса. Въпросът с конституирането на подобен борд е твърде сложен както от гледна точка на съществуващата практика на подобни органи на изпълнителна власт, така и от гледна точка на правното основание и правомощия.

Изискването за устойчивост на функционирането на Политически направляващия борд е предизвикателство, което няма как да бъде гарантирано за 10-годишен период от време. Редовната или извънредна смяна на политическото ръководство на страната винаги поставя на изпитание осъществяването на дългосрочни програми, защото всеки екип идва със своите виждания и приоритети, а те не винаги съвпадат с приоритетите на сигурността и отбраната.

По тази причина администрирането на процесите по изготвянето на проекта на програма може да бъде делегирано на главните (постоянните) секретари на съответните ведомства. Събирането, обобщаването и анализа на постъпващата информация, както и формулирането на проекти на решения следва да се извършва от секретариат. Задължително условие е формирането на контролен орган с необходимата компетентност. Контролът,

¹⁷ <<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/efsi-3-2019/bg/index.html>> (20.06.2021) Ефектът за страните от ЕС е 15 пъти нарастване на инвестициите. Отчитайки неспособността на българските икономически оператори да поемат риск, намаляваме очаквания ефект с 1/3.

¹⁸ Пример – предприятието „Хидравлични елементи и системи“ се е обърнало за помощ към един от техническите университети в България. В резултат е постигната компютъризация и роботизация на производствените процеси, при които предприятието произвежда седмично 1000 изделия в 25 номенклатури, основно за износ.

особено по оценката на лабораторните модели, прототипите и демонстраторите, задължително следва да бъде организиран като системен процес в хода на изпълнението на всеки конкретен проект.

Опитът на Министерството на отбраната по управлението на проекти, свързани с превъоръжаването, може да бъде използван с някои модификации, които да гарантират устойчивост.

За модел при създаването на политически направляващ борд също така може да бъде взет Междуведомственият съвет по отбранителна индустрия и сигурност на доставките към Министерския съвет¹⁹. Въпреки че е консултативен орган, създаден с акт на Министерския съвет, този съвет изпълнява редица функции и дейности, които произтичат от законови и подзаконови норми. Негови съпредседатели са министърът на отбраната и министърът на икономиката, а членовете²⁰ му обхващат и други ведомства, имащи отношение към предмета на дейност на този съвет. Той не се разпорежда с финансови средства. Управлението на финансовите ресурси е функция на министрите.

Разпоредителните действия с публичните финанси ще изисква съвършено друг подход при организирането на процесите по изпълнението на инвестиционния план-програма.

На Междуведомствения съвет по отбранителна индустрия и сигурност на доставките може да бъдат делегирани функции по инвестиционния процес за превъоръжаване на армията, като се разшири съставът му с представители на други ведомства, например Министерството на образованието и науката.

Инвестиционният план-програма за превъоръжаване на българската армия е една възможност за промяна на културата на планиране на отбранителните способности на страната и военните способности на армията. В настоящата статия не се предлага структура или модел на такава програма, защото подобно предложение може да насочи процеса в схематично русло, и да бъдат пропуснати възможности, които са извън обсега на автора, както и всеобхватното използване на възможностите, които се предлагат от институциите на Европейския съюз и стратегическите партньори в НАТО.

В настоящата разработка се предлага възможен вариант на последователност за разработването на програмата.

1. Да се вложат интелектуални усилия, чрез които да се даде отговор на въпросите какво и колко е необходимо и на какво технологично ниво на амбиция да се постигне.

2. На тази база да се създаде организация за създаването на база данни от научни организации и отделни изследователи и/или изследователски групи и високотехнологични бизнес организации, които имат реален капацитет да разработват лабораторни модели, прототипи и демонстратори.

3. Сформиране на междуведомствен борд и контролни органи за управлението на инвестиционната план-програма.

4. Бордът определя приоритетен списък от проекти, за които следва да се осигури финансиране. Целесъобразно е да се координират проектите и с Фонд научни изследвания и други фондове, които осигуряват финансиране за развитие на науката.

5. Разработване на лабораторни модели, прототипи и демонстратори.

6. На основата на т. 5 да се разработят конкретни индустриални планове за серийно производство и/или асамблиране на платформите и въоръжението.

¹⁹ <<http://www.micmrc.government.bg/Нормативна-уредба/Устройствени-документи>
http://www.micmrc.government.bg/files/normativna_uredba/POSTANOVLENIE_120_na_MS_ot_25062012_g_za_s_vzdavane_na_Mejduvedomstven_syvet_po_otbranitelna_industri.pdf> (21.06.2021)

²⁰ <<http://www.micmrc.government.bg/Състав>> (21.06.2021)

7. След тяхното одобрение се пристъпва към производството и изпитанията на опитните образци и серии, последвани от процедури по приемането на въоръжение и организацията на серийното производство.

Опитът на Министерството на отбраната при сключването на договора за производството на бойни платформи за силите за специални операции е достатъчно основание един от приоритетните проекти да бъде свързан с развитието на българската машиностроителна индустрия чрез финансирането на проекта за превъоръжаване на сухопътните войски. За да се преодолеят всички въпросителни относно придобиването и/или производството на комуникационните средства и съвместимостта на софтуерните продукти за всички формирания и видове въоръжени сили, критичен по значимост е и разработването на лабораторен модел на системите за командване управление на въоръжените сили, който е неразривно свързан със системите за разузнаване и наблюдение и бойно поразяване.

„Времето е в нас и ние сме във времето, то нас обръща и ние него обръщаме.“

На основата на тази сентенция, използвана от Васил Левски, можем да зададем въпроса: ще съумеят ли 46-то НС и излъченото от него правителство да сформират политически капацитет, чрез който да се гарантира силата ни да обърнем времето за промяна и да направим реалност нарастването на икономическия растеж на страната чрез превъоръжаване на армията?

БИБЛИОГРАФИЯ

Програма за развитие на отбранителните способности на въоръжените сили на Република България 2032“, приета с Решение на 44 НС на 11 февруари 2021 г., издание на Министерство на отбраната. [Programa za razvitie na otbranitelните способности na vaorazhenite sili na Republika Bulgaria 2032“, prieta s Reshenie na 44 NS na 11 fevruari 2021 g., izdanie na Ministerstvo na otbranata]

Танев, Т. Стратегическо управление на публичната сфера. София: Военно издателство, 2008 [Tanev, T. Strategicheskо upravlenie na publichnata sfera. Sofia: Voenno izdatelstvo, 2008]

IMF Global Prospects and Policies report 2012

https://www.mod.bg/bg/doc/podzakonovi_aktove/20201005_Ustrojstven_pravilnik_MO.pdf

https://www.japcc.org/wp-content/uploads/JAPCC_Read_Ahead_2019.pdf

<https://frognews.bg/novini/shalamanov-otnosheniata-rusiia-vav-voennata-sfera-badat-ogranicheni-minimum.html>

<https://fakti.bg/bulgaria/586577-karakachanov-progovori-za-poddrajkata-na-iztrebitelite-mig-29>

<https://faktor.bg/bg/articles/rusiya-prizemyava-boynata-ni-aviatsiya-neizpalnyavayki-pet-dogovora-za-remont-na-starite-mig-29>

<https://www.mediapool.bg/bulgaria-plashta-stotitsi-milioni-za-mig-ovete-sas-sporen-efekt-news303887.html>

<https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/%D0%B8%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%8F/>

<https://www.bg-ikonomika.com/2012/09/41.html>

<https://www.bg-ikonomika.com/2012/09/41.html>

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00114/default/table?lang=en>

<https://bnt.bg/news/za-novite-merki-v-podkrepa-na-biznesa-i-sastoyanieto-na-darzhavnata-hazna-295999news.html>

<https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/efsi-3-2019/bg/index.html>

<http://www.micmrc.government.bg/Нормативна-уредба/Устройствени-документи>

http://www.micmrc.government.bg/files/normativna_uredba/POSTANOVLENIE_120_na_MS_ot_25062012_g_za_syzdavane_na_Mejduvedomstven_syvet_po_otbranitelna_industri.pdf

<http://www.micmrc.government.bg/Състав>